

FILOSOFIE OP SCHOOL

HANDBOEK VAKDIDACTIEK FILOSOFIE

Redactie

Desiree Berendsen

Natascha Kienstra

Kirsten Poortier

Floor Rombout

Boom

Vormgeving: Steven Boland

© Boom uitgevers en de auteurs, Amsterdam 2021

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 j° Besluit van 27 november 2002, Stb. 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (Postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van artikel 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912. Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

ISBN 9789024431359

NUR 730

Inhoud

Voorwoord	9
Filosofie op school, inleiding <i>Desiree Berendsen</i> , namens de redactie	11
Filosoof in de school: de rol van de vakvereniging in het filosofieonderwijs <i>Harm Tiggelaar</i>	17

DEEL I: GESCHIEDENIS EN FUNDAMENTEN VAN HET SCHOOLVAK FILOSOFIE

1. Een halve eeuw filosofie in het voortgezet onderwijs in Nederland <i>Dirk Oosthoek</i>	27
2. Geschiedenis en actualiteit van het vak filosofie in Vlaanderen <i>Griet Galle</i>	53

Inhoud

	PRAKTIJKVOORBEELD	82
	Kies filosofie <i>Don Kwast</i>	
3.	Filosofieopvatting en onderwijsstijl <i>Pieter Mostert</i>	85
4.	De pedagogische taak van de filosofiedocent: ruimte scheppen om te denken <i>Eva-Anne Le Coultre</i>	109
	PRAKTIJKVOORBEELD	128
	Filosofie in de onderbouw <i>Jos Hogenbirk</i>	
	PRAKTIJKVOORBEELD	132
	Filosofie op het vmbo: een existentiële kwestie <i>Margot Ellenbroek</i>	
5.	Effectief filosoferen in de klas <i>Natascha Kienstra</i>	135
	PRAKTIJKVOORBEELD	162
	Filosofie op de havo <i>Olle Spoelstra</i>	
DEEL 2: FILOSOFISCHE VAARDIGHEDEN EN INHOUDEN		
6.	Kritisch denken: redeneren, oordelen, handelen en reflecteren <i>Floor Rombout</i>	167

Inhoud

7.	Het filosofisch gesprek <i>Kristof Van Rossem</i>	191
8.	Het schrijven van een filosofisch essay <i>Floris Velema & Teodora Groza</i>	215
9.	Filosofisch lezen <i>Arjan Koek</i>	225
10.	Filosofische gedachte-experimenten <i>Philippe Boekstal</i>	235
11.	Inhouden van het vak filosofie <i>Hans Wessels</i>	247
12.	Het toetsen van filosofische denkvaardigheden <i>Frans van Dorp</i>	275

DEEL 3: FILOSOFIE SCHOOLBREED

13.	Morele oordeelsvorming: tussen indoctrinatie en relativisme <i>Jaron Schoone</i>	303
14.	Burgerschapseducatie in het onthaalonderwijs <i>Lotte Michielsen & Sven Gellens</i>	311
	PRAKTIJKVOORBEELD	
	Openbaarheid: een filosofische les in mediawijsheid <i>Sake van der Wall</i>	317

Inhoud

	PRAKTIJKVOORBEELD	320
	Wat maakt wetenschap ‘wetenschappelijk’?	
	<i>Tjeerd van de Laar</i>	
	PRAKTIJKVOORBEELD	323
	Filosofie en film	
	<i>Joan de Ruijter</i>	
15.	Filosofieonderwijs en subjectificatie	327
	<i>Kirsten Poortier</i>	
	Over de auteurs	341
	Index	349

Voorwoord

‘Gekakel na het gelegde ei’ en ‘onbeleefd misbruik van de lezer’. Dat kenmerkt filosofische voorwoorden, zo stelde de joods-Duitse filosoof Franz Rosenzweig. De lezer van het voorwoord heeft immers nog niets van de inhoud van het boek tot zich kunnen nemen, hij heeft er nog niets mee kunnen doen.

Bij dit voorwoord is het anders, althans voor de meeste lezers: het boek dat voor u ligt, gaat over iets wat al lang door filosofiedocenten in het voortgezet onderwijs wordt gedaan: lesgeven in het schoolvak filosofie. Ook worden er elk jaar nieuwe filosofiedocenten door vakdidactici opgeleid aan de lerarenopleidingen. Wat nieuw is, is dat deze praktijken nu bij elkaar zijn gebracht en beschreven in een handboek vakdidactiek.

In de ruim twintig jaar dat de Vereniging Filosofiedocenten in het Voortgezet Onderwijs (VFVO) bestaat, zijn er meerdere pogingen ondernomen het handboek vakdidactiek tot stand te brengen. Het bleek geen eenvoudige opgave de veelheid aan vakdidactische tradities samen te brengen. Maar dit is de redactie bestaande uit Desiree Berendsen, Natascha Kienstra, Kirsten Poortier en Floor Rombout gelukt. Daarvoor grote dank. Ook dank aan alle auteurs voor hun bijdragen

en Boom uitgevers Amsterdam voor het verzorgen van de uitgave van dit opleidingsboek en naslagwerk.

We hebben er lang op gewacht, maar nu is het er. Om te lezen, te leren en te gebruiken.

Harm Tiggelaar

Voorzitter Vereniging Filosofiedocenten in het Voortgezet Onderwijs
januari 2021